

Sobre la versió cinematogràfica de "Solitud" l'any 1944

L'autora, "Víctor Català", va conèixer el film a Sabadell.

per Josep Torrella

En l'escaïença, enguany, del vuitantè aniversari de la novel·la "Solitud", obra preeminent dintre la nostra literatura, m'ha semblat oportú de rememorar l'adaptació cinematogràfica que se'n va fer l'any 1944, majorment oportuna per a nosaltres, sabadellencs, degut a una particular circumstància que va relacionar-la amb la nostra ciutat.

El trasllat de "Solitud" al cinema es va fer sota el títol de "Adversidad". Era gairebé quaranta anys després de la seva sonada aparició en el món literari català. I bé es pot dir que fou un gest bon xic rar, en aquells primers anys del règim franquista, el de prendre per tema d'una pel·lícula espanyola el d'una novel·la catalana i, a més, d'ambient rural, per bé que semblés explicable pel fet de ser produïda i realitzada a Catalunya mateix. (Gairebé tres anys després es produí i realitzà a Madrid "Mariona Rebull", perquè el sistema devia pensar que convenia donar un xic de peixet a Catalunya, però cal no perdre de vista que es tractava d'una novel·la escrita en castellà per un escriptor adicte).

Tanmateix, el guió de "Adversidad" era ben diferent de tot el que es produïa en el cinema espanyol d'aleshores, en el qual tot el que no fossin reconstruccions fastuoses d'època -històriques o romàntiques- o temes d'exaltació patriòtico-militar o religiosa, havien de ser ambients d'una contemporaneïtat imprecisa, distingida i amable. Ni que ens reunem a la producció barcelonina de l'abans immediat a la guerra, si més no des del cinema sonor a l'entrada dels anys 30, "Adversidad" era el primer film que s'encarava amb la Catalunya rural.

¿I, doncs, el resultat d'aquella iniciativa?. No es pot dir que l'adaptació inflingís canvis importants a l'estructura de l'obra original. L'assumpte girava igualment entorn al personatge femení, la "Mila" -"Mònica" en el film- amb el seu drama d'engany i solitud, portada pel marit a fer d'ermitana en un racó muntanyenc inhòspit on el mandra del seu home s'acontenta amb un treball que no li exigeix esforç de cap mena i encara la va abandonant a ella darrera del joc. Però el temps descriptiu, analític i poemàtic alhora, i amb arestes de dramatisme punyent, de l'obra de Caterina Albert -aquella escriptora que a

Leonor Fábregas, la jove actriu protagonista de «Adversidad».

principis de segle havia amagat la seva condició femenina amb el pseudònim de "Víctor Català"- aparegué considerablement deixatat en la seva transplatació a la pantalla. Per això es deuria aconseguir que el guió fos autoritzat; des de Madrid devia ser vist com una mostra d'antropologia innòcua, sobretot pel fet de ser indeterminada. Només la referència a la novel·la en què el film era basat localitzava el tema; però passaria força inadvertit a l'espectador corrent ja que no s'hi donava relleu.

El director, Miquel Iglesias, barceloní, tot i ser ben jove comptava amb una certa veterania. Abans de la guerra -a partir dels seus setze anys- feia cinema amateur, i d'ací ens coneixíem, ell i jo, i ens unia una bona amistat, igualment que amb el nostre malaguanyat Llobet-Gràcia.

Una cosa curiosa de Miquel Iglesias és que mentre es dedicà a fer films ama-

teurs com a *hobby* el que feia en realitat era imitar el cinema professional, que és allò que no hauria de fer mai l'amateur si vol superar la fase d'aficionat impotent. Iglesias havia rodant en pla amateur coses com *Un as por amor* i *Un pantalón para dos*, títols ben explícits del seu calc de la comèdia americana, però, com és fàcil d'imaginar-se, amb mitjans tècnics i humans d'enorme inferioritat. El seu mimetisme arribava fins a titular i retular les seves "produccions" en llengua castellana, quan en aquells anys trenta tots els amateurs del principat ho feien en català. No ens va sorprendre, doncs, als qui coneixíem la seva trajectòria, que ben poc temps després -als seus vint-i-cinc anys- mirés d'introduir-se en el professionalisme. El que ens sorprengué és que, després de fer-hi un film titulat *Su excelencia el mayordomo*, que era l'equivalent professional de la seva temàtica amateur, es decantés al camp dramàtic, i encara més al rusticisme, amb la versió de "Solitud".

Els exteriors de "Adversidad" van ser presos a Rupit, que, sense regatejar-li pintoresquisme rústec, no correspon a l'impressionant escenari muntanyós que es descriu a la novel·la. Els interiors es rodaren als estudis Orpheu Films, en els darreres del palau nacional de Muntjuic, que anys després van ser víctimes d'un incendi. En una visita que hi vaig fer li vaig preguntar, a l'Iglesias, si pretenia fer ruralisme d'aiguafort o si anava de cara al cromo folklòric amb gotes de sentimentalisme, que era el que hom podia confiar que li permetessin de fer els qui remenaven les cireres de la **producción nacional**. I em va dir que ni una cosa ni l'altra; que volia moure's en un naturalisme grat a tota mena de públics. "Una pel·lícula discreta", va resumir amb sinceritat. De forma que el film resultant va ser el que ell havia previst i no se li podia tenir com a fracàs.

Aprofitant l'amistat d'en Llobet-Gràcia i la meua amb Miquel Iglesias, des de "Amics del Cinema" vam organitzar una visita col·lectiva a Orpheu Films per tal que la nostra gent tingués ocasió de veure el cinema per dintre. Se'ns va oferir un dels dies en què es rodava una festa del Sant a l'hostatgeria de l'ermita. Vol dir que hi havia un decorat suggestiu, molta figuració i música; música de Duran Alemany, que va

GESTORIA ADMINISTRATIVA

Codina

Advocat Cirera, 32
Tels. 725 93 22 - 725 95 32
725 97 21 - 726 01 64

SABADELL

fer un parèntesi en la seva tongada de melodies als gust ballable de l'època per a escriure una partitura que en alguna publicació va ser qualificada com **del más fino sabor regional**. Malgrat que la part coreogràfica de la festa era encomanada a una Agrupació Folklòrica autòctona, la de Sants, tot desprenia una discreta fragància sarsuelera. La Mina -aleshores Mònica- distribuïa geres de vi per les taules amb inefable simpatia i semblava que d'un moment a l'altre el mestre-concertador -o sigui l'Iglesias des del seu lloc al costat de la càmera- li marcava l'entrada, batuta en mà, i ella s'arrencaria amb la inevitable **romanxa**.

Aquest personatge, la Mònica, que confiat a una actriu amb personalitat i nervi hauria pogut encomanar calidesa a la tebior del conjunt, va ser donat a una noia molt immatura com a actriu i sense vibració. Es deia Leonor Fàbregas, havia nascut a l'Argentina feia vint-i-un anys, i quan ella en tenia cinc la família s'havia traslladat a Espanya; a Madrid, concretament. Aleshores, però, vivia a Barcelona. La noia posseïa una cara bonica, d'una beutat serena, neta, bé que fada. A la resta del repart tampoc no hi figuraven noms que brillessin amb un cert prestigi.

Un cop enllestida, la pel·lícula hagué de salvar entrebancs, com succeïa en tants altres casos; entrebancs que retardaren la seva distribució comercial. "Amics del Cinema" en vàrem fer una projecció privada a Sabadell, pel març del 44, en el teatre Principal. Encara no havia estat passada a Barcelona per a exhibidors i premsa, i el que tardaria a ser-ho. Hi va venir el director -el nostre bon amic Miquel Iglesias-, la protagonista i altres intèrprets, i també alguns tècnics. Però el cop de cap fort de debò va ser que aconseguíssim de fer venir l'autora de la novel·la, na Caterina Albert, ja septuagenària, la qual va veure el film amb nosaltres també per primera vegada. Abans de la projecció l'escriptora va confiar-me que no havia intervingut gens en l'adaptació ni havia vist el rodatge de cap seqüència. "No sé res de cinema i ja soc massa vella per a

Dedicatòries de l'escriptora, l'actriu i el director, en el programa d'Amics del Cinema. (L'autògraf tremolós de "Victor Català" diu: "Per don Joseph Torrella, en un jorn memorable per a mi".)

aprendre'n alguna cosa". Ni tan sols coneixia -va remarcar-me- "la senyoreta" que havia estat la protagonista. "Ara mateix ens han presentat -afegí; trobo que té una bellesa sana i suau, que m'inspira confiança en la seva interpretació".

Estic segur que l'escriptora quedà decebuda. Justament, com si fos fet a posta -i per allò del programa doble que era inevitable a Sabadell i a tants llocs, ni que es tractés d'una sessió especial- abans de "Adversidad" s'havia programat una versió francesa de "Crim i càstig" dirigida per Pierre Chenay; film amb impacte dramàtic i ambiental d'un cert gruix. Jo seia al costat de na Caterina Albert en una de les velles llotges del vell Principal i vaig poder seguir la impressió que imatges i diàlegs (en versió original, aquests) produïen en la sensibilitat de la insigne dona de lletres, que, naturalment, devia conèixer l'obra de Dostoyevsky si bé no n'havia vist aquella versió cinematogràfica.

La projecció de "Adversidad", després del descans, va promoure en l'escriptora un autèntic desconcert, que en definitiva devia concloure's en un trist desencant. Vaig mirar de saber el seu judici. "No és la meua «Solitud» -va dir, després d'un titubeig-, si bé reconec que no l'havia pas de ser forçosament. És una altra obra, encara que hagi pres peu del conflicte, dels personatges i de l'ambient de la meua novel·la. Però resulta grat de veure-la". Va ser sincera sense ser cruel.

A la sortida del cinema hi hagué unes pastes i xampany al desaparegut restaurant Catalunya, al capdamunt de la Rambla, amb discursets i tot, i flors per a l'escriptora i per a l'actriu. Eren les primeres demostracions d'homenatge que rebia la jove i formosa Leonor Fàbregas, que només havia treballat en

doblatges i en papers secundaris; àdhuc es va emocionar. L'amic Joan Blanquer va seure al costa d'ella en el lonx i la va entrevistar per al periòdic local. A través d'ell vam conèixer les dades biogràfiques de Leonor Fàbregas, que mesos després, amb motiu de la seva interpretació en el film *Tarjeta de visita*, -el seu primer protagonisme en un film realitzat a Madrid i abans que s'hi estrenés "Adversidad"-, van ser prodigades arreu de la geografia espanyola.

Miquel Iglesias va passar-se tres anys sense dirigir, després de "Adversidad". Però això, per si sol, no vol dir res; gangues de l'ofici. En descàrrec seu he de dir que, nascut amb el cinema dintre, bon noi de cap a peus -amb pinta de bon noi, certament-, treballador honest i metòdic, bon artesà, Miquel Iglesias ha anat fent en el llarg decurs dels anys una tasca professional sensata en els estudis de cinema i en els de televisió.

Leonor Fàbregas va fer una altra pel·lícula a Barcelona, tres anys després i a les ordres d'un altre director. I va ser la seva darrera tasca en el cinema, ja que se'n va retirar per causa d'una boda que ella mateixa, en explicar-m'ho -demanant que no ho divulgues en els papers impresos- va qualificar de "privada". ●

Text llegit com a comunicació a la Fundació Bosch i Cardellach el 21 de novembre darrer.

Escoda

**ALTA SASTRERIA
DE LUXE**

Plaça Sant Roc, 5
Telèfon 725 59 29 - SABADELL

Natalia
OBJECTES REGAL

Advocat Cirera, 16
Tel. 725 61 82
SABADELL